

Emlékezés Fábíán Gáborra (1795-1877), a Magyar Tudományos Akadémia rendes tagjára

Remembering Gábor Fábíán (1795-1877), Full Member of the Hungarian Academy of Sciences

Fábíán Gábor, a Magyar Tudományos Akadémia rendes tagja, Vörösberényben (Veszprém vármegye) született 1795. december 28-án Fábíán József író/lelkész és Somogyi Zsuzsánna gyermekeként. 1877. december 10-én hunyt el Aradon. A tudományok iránt is elkötelezett családnak II. Ferdinánd (magyar király 1619 és 1637 között) adományozott 1629-ben nemesi címet Fábíán János érdemeiért.

A Magyar Tudós Társaság, a Magyar Tudományos Akadémia jogelődje Fábíán Gábort irodalmi tevékenysége, jelentős fordításai elismeréseként választotta előbb levelező, majd három évvel később rendes tagjává. 1832. március 9-én került sor a Magyar Tudós Társaság közgyűlésén levelező taggá választására. Mint levelező tag, mivel ez ebben az időszakban nem volt kötelező, nem tartott székfoglaló előadást. 1835. szeptember 14-én került sor rendes taggá választására. Rendes tagsági székfoglalóját a következő évben, 1836. szeptember 8-án „A prósa, s kifejlődése föltételei” címmel tartotta. Székfoglaló értekezése a Magyar Tudós Társaság Évkönyvében a következő évben, 1837-ben nyomtatásban is megjelent. Megemlítjük, hogy 1839-től a Magyar Tudós Társaság Fábíán Gábort rendes taggá választását követően éves rendszeres díjazásban részesítette.

Fábíán Gábor alig töltötte be nyolcadik életévét, amikor Pozsonyba került. Pozsonyban elsősorban német nyelvismeretét tökélesítette. 1808-ben kezdte meg tanulmányait a Pápai Református Kollégiumban. 1817-től jogi tanulmányokat folytatott a Pesti Egyetemen. Kiemelendő, hogy a kötelező főkollégiumok közül különösen a római jog (ius Romanum) érdekelt. Kitűnően ismerte a római jog forrásait (fontes iuris Romani) valamint a korabeli hazai és külföldi (nemzetközi) római jog szakirodalmát, különösen a tudományos igényvel írt tankönyveket.

A jogi tanulmányok befejezését követően több ügyvéd mellett is dolgozott, többek között gróf Teleki László, a Magyar Tudományos Akadémia első elnökének édesapja mellett is, ám eközben kedvenc foglalatosságának, az irodalmi munkának is tudott időt szentelni. 1821. december 15-én szerzett ügyvédi oklevelet, diplomát Pesten.

Másfél évtizeden át, 1824 és 18239 között a Bohus családnál helyezkedett, mint a család világosi uradalmának ügyésze. Ez a viszonylag kevés elfoglaltsággal járó állás is lehetővé tette számára, hogy tudományos igényű kutatásokat folytasson. Sajnos nem sokáig maradt pontosabban maradhatott ebben a kényelmes állásban, mert nézeteltérése támadt munkaadójával, aki hevesen ellenezte egybekelését választottjával. 1825-ben Bohusnál befejezte munkáját, egyúttal megházasodott és Budára költözött.

Fábíán Gábor ügyvédként próbált megélni, ám ügyfélköre igen lassan bővült, és megélhetési gondjai is támadtak. Mindent megtett annak érdekében, hogy bekapcsolódhasson a hazai irodalmi életbe. Baráti kapcsolatba került Kisfaludy Károllyal és Vörösmarty Mihállyal, akiket – ha a Duna vízállása engedte – rendszeresen meglátogatott, felkeresett Pesten. Vörösmartyval még Bohus uradalmi ügyészeként ismerkedett meg, akinek tanácsot is adott a Zalán futása

megírása kapcsán. Olyannyira lenyűgözte Vörösmarty Mihály eposza, hogy saját, Attiláról készülő eposzának megírásával emiatt felhagyott. A budai tartózkodás nem vált élete legsikeresebb korszakává. A megélhetési gondokon túl a feleségével egyre nagyobb mértékben éleződő viták is keserítették mindennapjait. Korábbi munkaadója jóslata bevált, és hamarosan elvált feleségétől. Válását követően Világosra költözött, és szomorúságát főleg nyelvtanulással enyhítette. Franciául és angolul is intenzíven tanult és ezeket a nyelveket, a latin, a német és a svéd nyelvek mellett, magas szinten elsajátította.

Fábián Gábor jogászként is megpróbált elhelyezkedni. 1829-ben táblabírói kinevezést kapott Csanád vármegyében, ami egyúttal közéleti szerepvállalásának (vita activa) is nagyobb lehetőséget biztosított. Jelentős szerepet játszott például a kulturális missziót betöltő aradi Casino megalakításában. 1838-ban ismét megházasodott. Schenk Ferencz gyártulajdonos özvegyét vette el, akivel haláláig boldog házasságban élt. Ez a házasság hirtelen, nem remélt módon olyan mértékű vagyoni függetlenséget biztosított, illetve teremtett számára, hogy energiáit gond nélkül fordíthatta az irodalmi tevékenységre. Aradra költözött, ahol írásaival bekapcsolódott a reformkori küzdelmekbe. A Pesti Hírlapnak rendszeresen elküldte cikkeit, melyeket a lap közölt is. A Pesti Hírlapban közzétett írásai a lap előfizetői, olvasói körében komoly

Fábián Gábor az 1848-1849. évi forradalom és szabadságharcban aktív szerepet vállalt. Képviselőként részt vett az Országgyűlés munkájában. Volt sajtóbírósi elnök, és az aradi vészbizottságba is beválasztották. Jóllehet Szemere Bertalan Arad vármegye főispáni tisztségét ajánlotta fel neki, azt nem fogadta el, helyette a Hétszemélyes Tábla bírói székét választotta 1849 májusában. Ezt a feladatot azonban a forradalom és szabadságharc közelgő bukása miatt már nem láthatta el.

A világosi fegyverletételt követően bujdosásra kényszerült. Végül feladta magát, és rövid fogságot követően Aradra internálták, ahol hosszú ideig visszavonulásra kényszerülve minden idejét az irodalom művelésének szentelte. 1854-ben a rendőri felügyeletet megszüntették vele szemben. Fábián Gábor ezt követően, több, mint egy évtizeden át kurticsi birtokán élt.

Fábián Gábort 1862-ben az 1836-ban alapított és az 1952-ben feloszlott Kisfaludy Társaság tagjává választotta, ami a szépirodalom területén kifejtett munkásságának komoly elismerését jelentette.

Fábián Gábort 1865-ben ismét képviselővé választották. 1869-ig vállalt szerepet az Országgyűlésben. Ezt követően visszavonultan élt, főleg műfordításokkal szentelte idejét.

Fábián Gábor (aki Nőzséri álnéven is publikált) irodalmi érdeklődése már egészen fiatalon megmutatkozott. Számos műfajban kipróbálta magát, de többnyire fordításaival hívta fel magára a figyelmet. Írói fellépését a perzsa Háfiz költeményeinek lefordításától számíthatjuk, de később komoly hírnévre tett szert például a kelta „Osszián énekeinek” magyarra fordításával. A politika iránt érdeklődőket pedig többek között Napóleon önéletírásának, vagy éppen Alexis de Tocqueville (1805-1859) híres, az amerikai demokráciáról szóló könyvének lefordításával örvendeztette meg. Említést érdemel, hogy Alexis de Tocqueville egy hosszú levélben köszönte meg Fábián Gábor munkáját.

Ugyancsak figyelmet érdemelnek Fábíán Gábor közéleti tárgyú írásai. A zsidó emancipációt tárgyaló, a zsidók és keresztények közötti házasság legalizálását, törvényesítését követelő cikke 1844-ben jelent meg a Pesti Hírlapban. A cikk komoly visszhangot keltett. Annak ellenére, hogy Lőw rabbi a követelést alátámasztó érvelésben foglalt egyes állításokat a zsidóságra nézve sérelmesnek találta, és Kossuth Lajos volt kénytelen Fábíán Gábort egy szerkesztői jegyzetben védelmébe venni, maga a felvetés újszerűnek volt tekinthető.

Említést érdemel, hogy Fábíán Gábornak számos verse nyomtatásban is megjelent, például az Auróra című, széles körben ismert és olvasott irodalmi újság hasábjain. A magyar eposz megújítására tett törekvései is figyelmet érdemelnek. Említést érdemel, hogy az Attiláról készülő eposza sajnálatos módon torzó maradt, és íróasztalában pihent egészen addig, míg 1876-ban, a Kisfaludy Társaság Évlapjának XII. kötetében az író iránti tiszteletből meg nem jelent.

1876-ban, írói munkássága 60. évfordulóján a Magyar Tudományos Akadémia jubileumi ünnepséget szervezett tiszteletére.

Fábíán Gábor sokirányú közéleti tevékenysége és a szerző halála után is széles körben ismert és értékelt közjogi vonatkozású írásai ma is figyelmet érdemelnek és tudományos igényű elismerésre tarthatnak számot.

Fábíán Gábor főbb munkái

Búcsúzó versek, melyek Nt. Tóth Ferencz egyházi főnótárius eránt való háladatos tiszteletből, midőn a pápai ref. collegiumbeli theologia cathedrát, ugyan a pápai sz. ekklesia predikatori hivatalával kivánta felcserélni, készítették a collegiumbeli ifjuság nevében Fábíán Gábor ... által. Veszprém, 1817.; Óda Szent Királyi László úrnak t. n. Pest, Pilis és 'Solt törvényesen egyesült vármegyék' ... első al-ispánnának ő nagyságának tiszteletére, a' midőn ... a' t. Királyi Táblára palatinális ítélő mesternek általvitetett. Pest, 1819.; Arad vármegye leírása históriai, geographiai és statistikai tekintetben. 1. r. Históriai leírás. (Tzutz István; kiadta Fábíán Gábor). Veszprém, 1817.; Hafiz Divánjából gházalák s töredékek. Fordítás. Pest, 1824.; Napóleon' önéletírása. Saját keze és dictálása után (a' francia kiadás szerint híven magyarázta Fábíán Gábor). Pest, 1829.; Mimili. Egy helvétziai történet (Clauren után magyarázta Fábíán Gábor). Pest, 1829.; Étek-eltartás' mestersége, mellynél fogva minden állati és növényi élelemszereket ... több esztendőig eltarthatni (Appert ; ford. Fábíán József, sajtó alá rend. Fábíán Gábor). 3. átdolg. kiad. Pest, 1833.; Osián'. Fordítás. Buda, 1833.; A' democratia Amerikában (Tocqueville Elek). Fordítás. Három kötet. Buda, 1841-1843.; Házi neveléstan kézikönyve. Classikai kalászat szülők és az őket képviselő nevelők, nevelőnők s oktatók számára. Heinsius Tivadar után magyáritva. Buda, 1846.; Cicero összes levelei időrendes sorozatban. Fordítás. Hét kötet. Pest, 1861-1864.; Cicero vegyes munkái. Rhetoricumok és philosophicumok. Fordítás. Pest, 1865.; Laelius: a barátságról (Cicero). Fordítás. Pest, 1868.; Cato Maior az öregségről (Cicero). Fordítás. Pest, 1868.; Nyílt levél, melyet mandátuma kivételével intézett aradi választóíhoz. Arad, 1869.; A természetéről (T. Carus Lucretius tankölteményének a természetéről 5. könyve). Fordítás. Arad, 1870.; Argonauticon (Cajus Valerius Flaccus hőskölteménye). Fordítás. Pest, 1873.; Claudius Rutilius. Fordítás. Arad, 1874.; Anthológia Fábíán Gábor költői műfordításából. Magyáritott Lucretiusából s Argonauticonából (szerk. és kiad. Somogyi Antal). Budapest, 1874. és Horatius Pizókhöz írt levele a költészetről. Fordítás. Arad, 1876.

Felhasznált irodalom:

Fábián Gábor. Vasárnapi Újság, 1876/9; Jancsó Benedek: Emlékbeszéd Fábián Gábor felett. Koszorú. A Petőfi-társaság heti közlönye, 1885/39. és 1885/40.; Jancsó Benedek: Fábián Gábor emléke. Budapesti Hírlap, 1885. szeptember 20.; Jancsó Benedek: Fábián Gábor élete és irodalmi működése. Arad, 1885.; Zichy Antal: Emlékbeszéd Fábián Gábor a M. Tud. Akadémia rendes tagja felett. Budapest, 1888.; Kara Győző: Fábián Gábor levelezése. Irodalomtörténeti Közlemények 1893.; Kara Győző: Fábián Gábor műfordításai. Aradi királyi főgimnázium értesítője. 1893.; Kara Győző: Fábián Gábor Osszián-fordításaihoz. Budapesti Szemle 1893. és A fiatal Vörösmarty levelezése íróbarátaival. (kiad. Taxner-Tóth Ernő) Budapest, 1987.

Badó Attila
egyetemi tanár,
Szegedi Tudományegyetem (SZTE)
Állam- és Jogtudományi Kar